

- DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM -

poročilo
o opravljenem obisku
na lokaciji

VZGOJNI ZAVOD KRANJ

Pojasnilo: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh) v okviru izvajanja nalog in pooblastil po Zakonu o ratifikaciji opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 114/2006) v vlogi državnega preventivnega mehanizma (v nadaljevanju: DPM) obiskuje kraje odvzema prostosti. V skupini, ki izvede obisk, poleg predstavnikov Varuha praviloma sodeluje(jo) tudi predstavnik(i) pogodbenih nevladnih organizacij ter občasno tudi neodvisni izvedenci medicinske in drugih strok in prevajalci. Pravna podlaga za opravljanje nadzorov s strani DPM je predstavljena na spletni strani [Varuh kot državni preventivni mehanizem](#).

Pričujoče poročilo vsebuje le bistvene ugotovitve o obisku s predlogi za izboljšanje razmer oziroma odpravo nepravilnosti. Izdelano je bilo na podlagi poročila o obisku DPM in odzivnega poročila pristojnih. Namenjeno je objavi na spletni strani Varuha.

Osnovni podatki o lokaciji:

- ▶ **Tip lokacije:** vzgojni zavod
- ▶ **Kategorije oseb, ki jim je bila odvzeta prostost:** otroci in mladostniki v starosti praviloma od 7 do 18 let, ki imajo težave v socialni integraciji ter primanjkljaje na čustvenem in vedenjskem področju¹.
- ▶ **Uradna zmogljivost in dejanska zasedenost lokacije na dan obiska:** 40 otrok oziroma mladostnikov, v času obiska je bil zavod polno zaseden.

Potek obiska in priprava poročila:

- ▶ Obisk je bil **nenajavljen in opravljen 21. 5. 2013, med 13.30 in 16.15 uro.**
- ▶ **Skupina za obisk:** dve svetovalki Varuha ter ena predstavnica (Inštitut Primus) in en predstavnik (PIC).
- ▶ **Vsebina obiska:** uvodni razgovor z ravnateljico, ogled prostorov Vzgojnega zavoda, razgovor z osebjem in otroci, zaključni razgovor.

¹Vzgojni zavod je organiziran v pet stanovanjskih skupin, vsaka stanovanjska skupina pa lahko sprejme 8 mladostnikov. Vzgojne skupine so mešane po spolu in starosti (v skupini so osnovnošolci in srednješolci), razen ene, v katero se vključujejo le mladostniki po zaključenem obveznem osnovnošolskem izobraževanju. V program stanovanjskih skupin se lahko vključijo tudi mladi do 18. leta starosti, ki so vključeni v PUM (projektno učenje za mlade). V času našega obiska je bila povprečna starost 14 let.

► **Poročanje:** poročilo o opravljenem obisku smo poslali Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju: MIZŠ), zavodu pa v vednost 20. 6. 2013, skupaj s predlogom, da ga obravnava ter nam v roku 30 dni sporoči svoja stališča in morebitne ukrepe v zvezi s tem; tozadevni odgovor MIZŠ smo prejeli 11. 7. 2013, torej 21. dan po odpremi.

► DPM je posebej pohvalil

- usmeritev zavoda k odgovornosti in samostojnosti otrok in mladostnikov²,
- dobro opravljanje dejavnosti, uresničevanje poslanstva in kadrovske ter prostorske organizacije³,
- obliko "privajanja" mladostnika na življenje in delo v VZ ter ohranjanja stikov z matično družino⁴,
- pregledno in skrbno vodene dokumentacije v dosjeih mladostnikov,
- veliko angažiranje zaposlenih pri sodelovanju z učitelji v šolah, ki jih obiskujejo otroci in mladostniki⁵,
- vključevanje otrok in mladostnikov v različne interesne dejavnosti⁶,
- vzpostavitev dobrih odnosov s svojci in rednim stikom z njimi,
- ravnanje strokovnih delavcev pri pojavljanju hujših vedenjskih težav⁷,
- primeren tehnični standard v stanovanjskih enotah, ki je zelo visok.

²Način življenja in dela v posamezni stanovanjski skupini poteka v skladu z načeli družinske vzgoje, individualizacije, pozitivne usmerjenosti in timskega dela. Celotno življenje v skupinah je organizirano podobno kot v družini, kar daje mladostnikom občutek varnosti, pripadnosti in možnost zorenja ter pridobivanja izkušenj. Cilji dela v stanovanjskih skupinah so usmerjeni v upoštevanje individualnih potreb, razlik in zmožnosti posameznika. Zavod smo tudi spodbudili, da naj ostane zvest tej usmeritvi.

³Zavod zagotavlja individualne in skupinske oblike dela z mladostniki. Vzgojni proces temelji na predpostavki, da je treba mladostnikom nuditi čim več vzorcev vedenja po principu urejene družine. Velik poudarek je zlasti na učenju ter pridobivanju učnih in delovnih navad, pa tudi na učenju socialnih veščin. Vzgojiteljski tim je po spolu in vrsti strokovne izobrazbe mešan, kar mladostnikom omogoča, da dobijo pozitivne izkušnje v komunikaciji z urejenimi odraslimi osebami obeh spolov. Vsi vzgojitelji imajo ustrezno dokvalifikacijo za področje vedenjskih in čustvenih motenj.

⁴Mladostniki so sprejeti v zavod na podlagi odločb centrov za socialno delo. Veliko mladostnikov ima tudi odločbe o usmeritvi v ustrezen vzgojno-izobraževalni program z dodatno strokovno pomočjo. Adaptacija ob namestitvi se v redkih primerih zaplete. Načeloma se otroci prilagodijo v nekaj tednih. Nekaj začetnih težav povzroča soočanje z zavodskim redom, mejami in vzpostavljanjem socialne mreže in odnosov z vrstniki in osebjem.

⁵Ravnateljica je poudarila, da se vzgojitelji, pa tudi sama, vedno udeležujejo roditeljskih sestankov, govorilnih ur in timskih sestankov na šolah.

⁶VZ organizira številne dejavnosti, prav tako pa se lahko mladostniki vključujejo tudi v interesne dejavnosti zunaj zavoda, tj. v šolah in raznih društvih, npr. v jezikovnih in glasbenih šolah. Zavod smo spodbudili k nadaljevanju s tovrstnim vključevanjem otrok in mladostnikov.

⁷Skoraj vsi gojenci so vključeni v pedopsihiatrično obravnavo. Težave imajo s kajenjem, saj kadi dobra polovica gojencev. V dogovoru s starši izvedejo urinski test, ki ga kupijo starši. V primeru ogroženosti obiščejo zdravstveni dom. V primeru verbalnega nasilja, se odločijo za sprotno obravnavo na način pogovora z mladostnikom, v smislu ugotavljanja primernosti verbalnega nasilja, razlogov zanj in posledic.

DPM: priporočamo, da VZ razmisli o oblikovanju in zapisu vsaj minimalnih skupnih vrednot, hišnega reda in pravil na nivoju VZ ter jih objavi tudi na svoji spletni strani. Menimo, da zapis v zvezi z dostopom do teh pravil na spletni strani v rubriki "dokumentacija" ne omogoča pridobitve najosnovnejših informacij javnega značaja. Za dokumentacijo, ki je ob koncu šolskega leta še vedno "v fazi zbiranja gradiv" namreč ne bi mogli reči, da je vsakomur dostopna⁸.

DPM: menimo, da neformalizacija pritožbenih možnosti in poti ter vzgojnega ukrepanja lahko pomeni različno in s tem neenotno odzivanje in ukrepanje vzgojnega osebja ob tovrstnih dogodkih. Zato se kljub morebitnim pomislekom DPM zavzema za oblikovanje bolj jasnih in nedvoumnih pravil za te primere, vključno z dovoljenim ukrepanjem oziroma sankcioniranjem morebitnih kršitev. K pripravi takšnih pravil naj pritegnejo tudi mladostnike⁹.

DPM: menimo, da bi morala socialno-pedagoška stroka proučiti možnosti za pripravo smernic za izdelavo vzgojnega načrta ter iz njega izhajajoča pravila bivanja v vzgojnem zavodu, vključno s pritožbenimi možnostmi in potmi.

MIZŠ: v zvezi s tem vas seznanjamo, da na Zavodu RS za šolstvo deluje strokovna skupina, ki pripravlja prenovo Vzgojnega programa, pri ministrstvu pa deluje tudi medresorska delovna skupina, ki bo pripravila akt o pravilih nameščanja in bivanja v vzgojnih zavodih. Za sprejem tovrstnega akta pa je potrebna predhodna sprememba Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, ki bi zanj odločila pravno osnovo.

⁸Tako kot ob prejšnjem obisku, smo ugotovili, da so pravila ter hišni red sestavni del letnih delovnih načrtov (v nadaljevanju: LDN) za vsako stanovanjsko skupino posebej. Pri tem VZ vztraja. Ravnateljica je pojasnila, da bi z enotnim LDN pretirano posegla v samostojnost in avtonomnost skupin in da se le na ta način ohranijo značilnosti ter posebnosti vsake skupine.

⁹Pravice mladostnikov niso nikjer zapisane. Osnovne dolžnosti so sicer sestavni del letnega delovnega načrta za vsako stanovanjsko skupino za vsako šolsko leto posebej. Pritožbe mladostnikov VZ po zagotovitvi ravnateljice rešuje ustno in neposredno v odnosu. Pritožbene poti niso formalizirane, saj po oceni ravnateljice to ni potrebno in pri tem vztraja. Tudi na ta način naj bi bil poudarjen družinski tip vsake stanovanjske skupine. Na enak način obravnavajo kršitve hišnega reda.

DPM: priporočamo, da VZ za mladostnike in starše izvede kakšen preventivni program o odvisnosti in tveganih načinih življenja.